

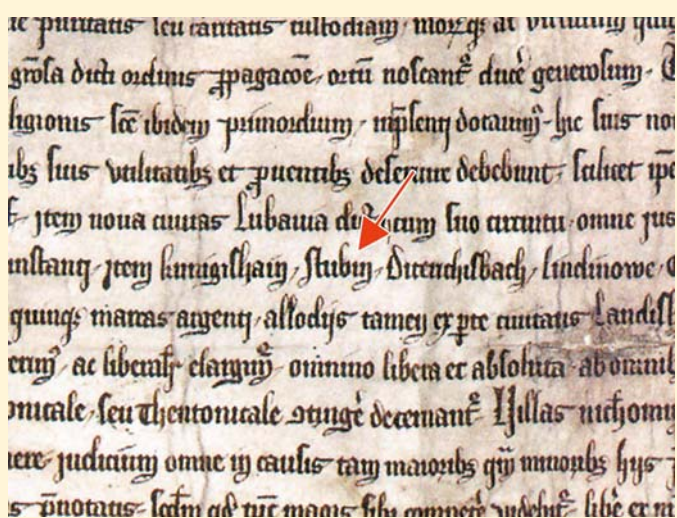
Zaginiona wioska Stubin

Kilka uwag na temat identyfikacji

Marian Gabrowski

W niniejszym artykule podejmuję próbę wskazania możliwej lokalizacji osady Stubin, która zaginęła na przestrzeni dziejów. Współcześnie najczęściej przyjmuje się, że w jej miejscu leży czeska wioska Bernartice. Warto jednak zwrócić uwagę, że być może było inaczej...

Stubin po raz pierwszy pojawia się w źródłach pisanych w 1292 roku, w dokumencie wystawionym przez księcia Bolka I. Akt ten dotyczył fundacji klasztoru cystersów w Krzeszowie, któremu książę nadał liczne dobra, w tym między innymi: *nowo założone miasto Lubavia wraz z przynależnymi do niego wioskami Blaiseisdorf i Kazbach, które razem płaciły 6 marek czynszu rocznie, oraz Kunigshain, Stubin, Diterichisdorf, Lindinowe, Grunow i Blaiseisdorf circa Janisbach, które razem z miastem płaciły 5 marek czynszu*¹.

Nazwa wioski Stubin w akcie fundacyjnym klasztoru w Krzeszowie wystawionym przez księcia Bolka I z 1292 roku. Reprodukacja dokumentu za: J. Chęć, *Kamienna Góra i okolice na widokówkach z XIX i XX wieku*, Kamienna Góra 2010

Sześć wieków później Colmar Grünhagen przypisał wymienione we wspomnianym średniowiecznym dokumencie nazwy do współczesnych mu miejscowości. Jego zdaniem były to: *Liebau, Blasdorf bei Schömburg, Kratzbach, Königshain in Böhmen, Stuben in Böhmen, Grüssauisch Dittersbach, Lindenau, Grunau dicht bei Liebau* oraz *Nieder Blasdorf bei Landeshut*², czyli dzisiejsze miasto Lubawka, Błazejów koło Chełmska Śląskiego, zachodnia część Olszyn³, Královce w Czechach, Hůrka w Czechach, Jurkowice – dziś dzielnica Lubawki o nazwie Podgórze, dalej lubawska ulica Zielona, będąca niegdyś odrębną wsią, oraz Błazkowa Dolna koło Kamiennej Góry.

Dwadzieścia lat później Martin Treblin opublikował swoje uwagi odnoszące się między innymi do wspomnianego wpisu⁴.

Wskazał przy tym, że jego zdaniem błędnie zidentyfikowano dwie z wymienionych tu wiosek.

Pierwsza z nich, *Blaiseisdorf circa Janisbach*, według Grünhagena odpowiadała wiosce *Nieder Blasdorf bei Landeshut*, czyli Błazkowej Dolnej koło Kamiennej Góry. Treblin uważał jednak, że właściwą miejscowością była *Ober Blasdorf bei Johnsdorf*, czyli Błazkowa Górna koło Janiszowa. W rzeczywistości chodzi o dwie części tej samej wioski. Przy czym słuszniejsza wydaje się być interpretacja Treblina, gdyż z późniejszych źródeł wiadomo, że do cystersów należała właśnie Błazkowa Górna⁵. Jednakże za czasów księcia Bolka I wioska ta nie była jeszcze podzielona na dwie części, więc zapewne cystersi otrzymali ją w całości. Dolną część wioski mnisi utracili dopiero w XVI wieku⁶, natomiast Błazkowa Górna pozostawała własnością klasztoru aż do jego sekularyzacji w 1810 roku. Mimo to niektóre współczesne źródła wciąż podają, że Bolko I podarował cystersom wioskę Błazkowa Dolna⁷.

Z kolei druga ze wspomnianych uwag Treblina zaczynała się następująco: *Grünhagen objaśnia Stubin jako Stuben in Böhmen*. Jednakże istnieje tylko jedna czeska wioska o takowej nazwie, leżąca w pobliżu Krumau⁸ w południowych Czechach. Jak to się stało, że książę śląski oddał krzeszowskiemu klasztorowi miejscowość położoną ok. 230 km od Královca, ponad 210 km od najbliższego śląskiego punktu granicznego? Ponadto w dokumencie znajduje się wzmianka: *Stubin wraz z innymi wioskami, leżącymi w pobliżu Lubawki, mają płacić łącznie z tym miastem 5 marek srebra czynszu*, co wskazuje, że miejscowość Stubin powinna być położona w pobliżu Lubawki. Prawdopodobne wyjaśnienie podaje Petrus Keylich, zakonnik z Krzeszowa, który w latach osiemdziesiątych XVIII wieku zredagował „Archiwum Krzeszowskie” (*Staatsarchiv Ms. D. 178*). Przez wzgląd na jego doskonałą znajomość przechowywanych w Krzeszowie dokumentów oraz okolic Kamiennej Góry i Bolkowa wywody te zasługują na uwagę. W notatce do fragmentu przywołanego dokumentu z 1292 stwierdził on: „Stubin, który w starych pismach nazywany był też Bernsdorf”, a w rejestrze do jego „Archiwum” nazywa się on „Stubin lub też Bernsdorf w Czechach poza okręgiem bolkowskim”. Wioska Bernsdorf (czes. Bernartice) leży zaledwie kilka kilometrów na południe od Královca i niedaleko innych miejscowości wymienionych w dokumencie z 1292 roku⁹.

Treblin zauważa ponadto, że już w 1296 roku nazwa Stubin zanikła, a wioska, która należała wówczas do rodu von Svabenitz, po raz pierwszy pojawia się w źródłach jako *Bernarthicz*. Autor

ften auf dem Gebiete der schlesischen Geschichte, [w:] „Zeitschrift des Vereins für Geschichte Schlesien”, t. 40 (1906), s. 333–337.

⁵ F. Zimmermann, *Beyträge zur Beschreibung von Schlesien. Fünfter Band*, Brieg 1785, s. 99.

⁶ P. Wiszewski, *Świat na pograniczu. Dzieje Lubawki i okolic do 1810 r.*, Wrocław 2015, s. 108.

⁷ M. Staffa (red.), *Słownik geografii turystycznej Sudetów*, tom 8, Wrocław 1997, s. 59.

⁸ Wspomniano tu niemieckie nazwy Stuben i Krumau, dziś są to miejscowości Hůrka i Český Krumlov.

⁹ M. Treblin, dz. cyt., s. 333–334.

¹ C. Grünhagen (red.), *Codicex Diplomaticus Silesiae, Siebenter Band, Regesten zur schlesischen Geschichte. Dritter Theil. Bis zum Jahre 1300*, Breslau 1886, s. 173.

² Tamże.

³ Leżące obok siebie osady Kratzbach i Leuthamnsdorf zostały przed drugą wojną światową połączone, tworząc wioskę Erlendorf, czyli dzisiejsze Olszyny.

⁴ M. Treblin, *Bemerkungen, Ergänzungen und Brichtigungen zu neueren Schri-*

ten przypuszcza również, że w pewnym momencie, podobnie jak pobliski Královec, wioska Stubin mogła zostać całkowicie opuszczona, a podczas jej ponownego lokowania doszło do zmiany nazwy.

Również Przemysław Wiszewski w swoim opracowaniu dziejów Lubawki i okolic zauważa, że położona na południe od Lubawki miejscowość Stubin już w okresie nowożytnym była identyfikowana przez mnichów z czeską osadą Bernartice w okręgu trutnovskim¹⁰. Udało mi się dotrzeć do przywołanego przez tego historyka archiwalnego dokumentu¹¹, w którym wioskę tę określono jako *Stuben oder Bernsdorff* oraz *Stuben sive Bernsdorff*.

Współcześnie przyjmuje się, że miejscowość Stubin wymieniona w dokumencie z 1292 roku w późniejszym okresie funkcjonowała pod nazwami Bernarthitz i Bernsdorf, a dziś znana jest jako Bernartice. Warto jednak zwrócić uwagę, że nie

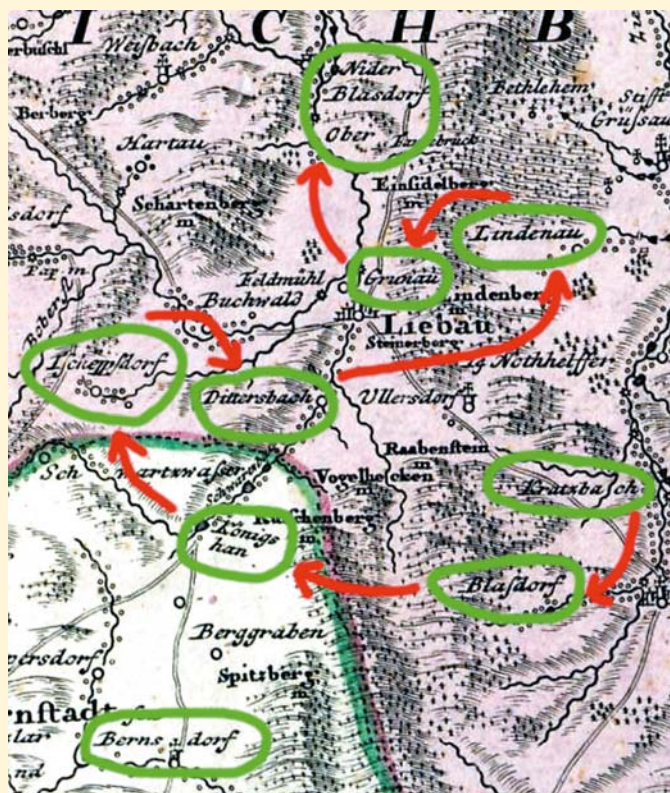
się należące do tego samego zakonu miejscowości Szczepanów i Jurkowice, to być może podejrzewano, że Stubin to leżące na południu Bernartice?

Tym bardziej że nazwa ta z pewnością wielokrotnie pojawiała się w dokumentach klasztornych. Choć cystersi w bliżej nieokreślonym momencie utracili leżącą po czeskiej stronie granicy miejscowość Královec, to w 1600 roku ponownie ją nabyli, wraz z wioskami Lampertice, Bečkov i właśnie Bernartice – ta ostatnia nosiła wówczas nazwę Bernsdorf¹⁴. Chociaż po kilkudziesięciu latach dobra te utraciono, ślady po nich z pewnością pozostały w licznych zapisach sporządzonych przez mnichów.

Wiadomo również, że w 1289 roku książę Bolko I otrzymał od czeskiego króla Wacława między innymi Miskowice i Královec¹⁵. Brak natomiast informacji, aby kiedykolwiek wszedł w posiadanie wioski Bernartice, choć oczywiście nie można tego całkowicie wykluczyć.

Fragment dokumentu z archiwum krzeszowskiego ze wzmianką na temat wioski Stubin. Źródło: Archiwum Państwowe Wrocław, sygn. 82/54/0/1/1

Położenie wiosek na mapie z XVIII wieku oraz ich kolejność w dokumencie z 1292 roku

jest to jedyna możliwa jej lokalizacja.

Nieco inne położenie wioski Stubin sugerują dwa teksty opublikowane w 1929 roku w dwutomowym opisie ziemi kamiennogórskiej. Ernst Maetschke, omawiając początki osadnictwa w okolicach Lubawki, zauważa na temat terenów pomiędzy Miskowicami, Jurkowicami i Opawą: *na tym obszarze w 1292 roku istniała tylko wieś Stubin, która później opustoszała i weszła w obręb gruntów Szczepanowa*¹². Tenże sam autor, przedstawiając dawne nazwy miejscowe, stwierdza: *wzmiankowana w 1292 roku i później zanikła wieś Stubin zachowała się jedynie w nazwie pola w Szczepanowie, łąki określanej mianem Stubenwiese*¹³.

Gdzie zatem znajdowała się wioska Stubin, zwana także Stuben? Czy odpowiada ona dzisiejszym Bernarticom, czy może była częścią terenów Szczepanowa?

Warto ponownie przywołać tu uwagę Martina Treblina, który natrafił na informację zakonnika, jakoby Stubin w niektórych archiwaliach klasztornych określany był mianem Bernsdorf. Być może w starszych dokumentach wspomniano, że wioska Stubin graniczyła z Královcem? A skoro na północy znajdowały

Moim zdaniem za lokalizacją Stubina w pobliżu Szczepanowa przemawia również kolejność, w jakiej w dokumencie z 1292 roku wymieniono miejscowości wchodzące w skład okręgu lubawskiego. Jeśli przyjąć, że kolejność ta w jakiś sposób odzwierciedlała rzeczywiste położenie wiosek, co wydaje się prawdopodobne, to Bernartice zostałyby wymienione przed Královcem, a wioska leżąca w pobliżu Szczepanowa – tuż po Královcu.

Na zakończenie warto przywołać również treść dwóch dokumentów wystawionych wiele lat po tym, gdy Stubin identyfikowany jako Bernartice znalazłby się poza dobrami klasztornymi. Mimo to ich treść sugeruje, że cystersi w dalszym ciągu byli jego właścicielami. W 1352 roku książę Bolko II zatwierdził i rozszerzył klasztorowi nadania swych poprzedników. Wśród wymie-

¹⁰ P. Wiszewski, dz. cyt., s. 48.

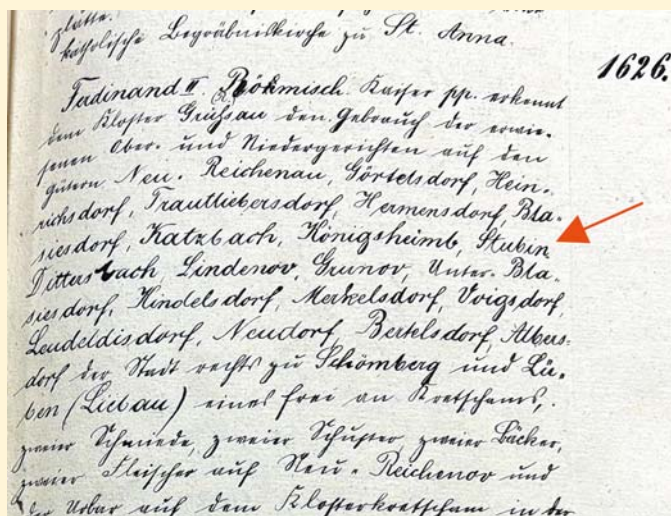
¹¹ Przywołano go jako AP Wr., Rep. 83, Akta, nr 1, s. 74. Dziś byłaby to sygn. 82/54/0/1/1, s. 72 (numeracja ołówkiem).

¹² E. Maetschke, *Geschichte des Landeshuter Gebiets bis zur preussischen Besitzergreifung*, [w:] „Heimatchbuch des Kreises Landeshut”, Landeshut 1929, s. 139.

¹³ E. Maetschke, *Orts- und Flurnamen*, [w:] „Heimatchbuch des Kreises Landeshut”, Landeshut 1929, s. 333–334.

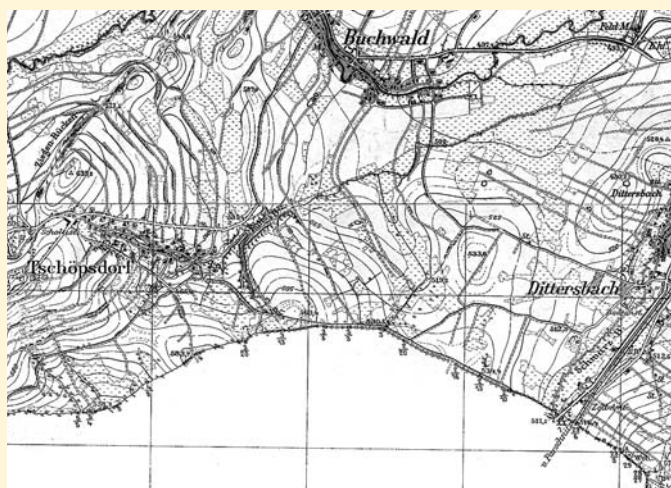
¹⁴ M. Treblin, dz. cyt., s. 334–335.

¹⁵ C. Grünhagen (red.), dz. cyt., s. 129.

Fragment kroniki Lubawki z treścią dokumentu z 1626 roku wspominającego wioskę Stubin. Źródło: Archiwum Państwowe we Wrocławiu Oddział w Jeleniej Górze, sygn. 83/9/0/1/1

nionych wówczas miejscowości pojawia się wioska Stubyn¹⁶. Nawet jeszcze w 1626 roku cesarz Ferdynand II potwierdził klasztorowi krzeszowskiemu prawo wyższego i niższego sądownictwa w kilkunastu miejscowościach, w tym i w wiosce Stubin¹⁷.

Pola pomiędzy Szczepanowem, Bukówką i Jurkowicami (niem. Tschöpsdorf, Buchwald i Dittersbach), na których być może znajdowała się wioska Stubin. Źródło: mapy Meßtischblatt, ark. 3130 Tschöpsdorf, ark. 3071 Schmiedeberg)

Czyżby cystersi otrzymywali potwierdzenia dotyczące wioski, która od dawna już do nich nie należała? A może w dokumentach wciąż wpisywano nazwę osady wprawdzie opuszczonej, lecz nadal znajdującej się w dobrach zakonu, na terenie przypisanym do Szczepanowa?

Niestety, nie udało mi się dotrzeć do źródeł pozwalających jednoznacznie ustalić lokalizację dawno zaginionej wioski Stubin. Warto jednak pamiętać, że jej utożsamianie z czeskimi Bernarticami pozostaje niepewne, gdyż istnieją również mniej znane przekazy stwierdzające, że tereny po Stubinie zostały włączone w obręb późniejszego Szczepanowa. ♦

¹⁶ M. Goliński, W sprawie identyfikacji nazw miejscowości na dokumencie Bolka II z 11 VI 1352 r. dla klasztoru w Krzeszowie, [w:] „Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka”, nr 1/1987, s. 55.

¹⁷ Archiwum Państwowe we Wrocławiu Oddział w Jeleniej Górze, Akta miasta Lubawki, Stadt Chronik von Liebau 1248–1920, s. 52.